

Cite: Holovko, Liliia, Khudynets, Vasyi, & Holovko, Tamila (2025). Proiektna diialnist u terytorialnykh hromadakh (na prykladi Kolochavskoi terytorialnoi hromady Zakarpatskoi oblasti) [Project Activity in Territorial Communities (on the Example of the Kolochava Territorial Community of the Zakarpattia Region)]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika* — *Demography and Social Economy*, 1 (59), 35—54. <https://doi.org/10.15407/dse2025.01.035>



<https://doi.org/10.15407/dse2025.01.035>

УДК 314/316.4:332.1

JEL Classification: O18, R22

ЛІЛІЯ ГОЛОВКО, канд. екон. наук, старш. наук. співроб., старш. наук. співроб.

Інститут демографії та проблем якості життя НАН України

01032, Україна, м. Київ, бул. Т. Шевченка, 60

E-mail: holovko_lilia@ukr.net

ORCID: 0000-0002-3372-764X

ВАСИЛЬ ХУДИНЕЦЬ, голова Колочавської територіальної громади

Колочавська територіальна громада

90043, Україна, Закарпатська область, Хустський район, с. Колочава, вул. Шевченка, 78

E-mail: kolsr@ukr.net

ТАМІЛА ГОЛОВКО, магістр

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

02000, Україна, м. Київ, вул. Пирогова, 9

E-mail: holovko_tamila@ukr.net

ORCID: 0009-0005-6802-779X

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ (на прикладі Колочавської територіальної громади Закарпатської області)

У статті визначені напрями проектної діяльності у контексті взаємодії прогресивних міжнародних структур, бізнесу, місцевих органів влади та однієї із громад Закарпатської області. Акцентована увага на розвитку ініціативності, самоорганізації населення на низовому рівні, посиленні престижності територіальних громад завдяки використанню дієвих соціальних інструментів. Метою статті є виявлення закономірностей та визначення пріоритетних напрямів розвитку на основі оцінки проектної діяльності в територіальній громаді у довоєнний і воєнний періоди. Новизною є узагаль-

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

© Publisher PH «Akademperiodyka» of the NAS of Ukraine, 2025. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

нення трансформаційних зрушень у територіальній громаді шляхом здійснення проєктної діяльності. У статті використано загальнонаукові методи дослідження: аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення.

Обґрунтована значущість проєктної діяльності прикордонних регіонів передовсім у контексті розвитку транскордонного співробітництва, міжмуніципального партнерства з метою покращення якості життя та спільних умов проживання населення, збереження демографічного та природно-ресурсного потенціалу природоохоронних територій, зокрема Колочавської територіальної громади. З'ясовано, що значущим стає розвиток проєктної діяльності в громаді з можливістю створення нових робочих місць, із залученням ветеранів війни, ФОП, ВПО, молоді. Згуртованість населення у процесі реалізації соціальних проєктів сприяє зростанню довіри до місцевих органів влади, зміцненню соціальної інтеграції та стресостійкості в умовах війни. З врахуванням трансформаційних змін розвитку громади розроблено анкетне опитування та здійснено оцінку проєктної діяльності з погляду можливостей пріоритетних напрямів розвитку територіальної спільноти. Опитування проводилось у кінці липня — на початку серпня 2024 р., у ньому взяв участь 51 респондент. У ході опитування визначено проблеми, на які варто спрямовувати проєктну діяльність, першочерговими з них є: модернізація загальноосвітніх навчальних закладів, очищення водойм, розвиток альтернативних джерел енергії. Розглянуто роль міжнародної співпраці у реалізації масштабніших проєктів, зокрема проєкту «Світ Карпатських розет — заходи із збереження унікальної культури Карпат». Акцентована увага на значній ролі у реалізації проєктів, особливо в умовах воєнного часу, багаторічної співпраці громади з чеською благодійною організацією «PresHranice z.s.».

Ключові слова: територіальна громада, міжмуніципальне партнерство, транскордонне співробітництво, проєктна діяльність, згуртованість, довіра, населення.

Постановка проблеми і актуальність дослідження. В умовах війни одним із пріоритетів соціального розвитку громад України є співпраця органів місцевого самоврядування з місцевою владою, бізнесом, міжнародними партнерами. Ефективне формування горизонтальних та вертикальних зв'язків з використанням людиноцентричного та компетентнісного підходів створює передумови до розробки і впровадження інноваційних механізмів.

У напрямку розвитку міжрегіонального та транскордонного співробітництва значущим є впровадження європейських стандартів на регіональному та місцевому рівнях завдяки дієвості механізму проєктної діяльності. Під час воєнного стану актуальним є нарощування соціального капіталу територіальних громад, створення умов для відновлення сталого розвитку, підвищення безпеки та рівня конкурентоспроможності прикордонних територій шляхом покращення якості життя населення, забезпечення доступності соціальних послуг, зокрема у населених пунктах природоохоронних територій.

Нині домінуючими факторами впливу на розвиток територіальних громад є безпека, відновлення територій, збереження людського капіталу, соціальна інтеграція ВПО, ветеранів війни, створення нових робочих місць через розвиток малого бізнесу, самоорганізація населення, зміцнення партнерських відносин місцевого та міжнародного рівня. Врахування тенденцій

трансформаційних суспільних змін сприяє визначенню та розробці стратегічних напрямів розвитку територіальних громад.

Упродовж 2022—2023 рр., за оцінками Міжнародної організації з міграції, основні потоки ВПО спрямовувались у громади: Харківської — 467,1 тис. осіб, Дніпропетровської — 372,2 тис. осіб, Київської — 334,0 тис. осіб — областей. А також у Львівську — понад 243,8 тис. осіб, Закарпатську — понад 145,8 тис. осіб та Івано-Франківську область — 134,4 тис. осіб. Станом на вересень 2023 р. понад 3,6 млн осіб мали статус ВПО, понад 6,3 млн осіб виїхало за кордон, з них майже 300 тис. осіб (22 %) повернулися з-за кордону і розселилися по всій країні у статусі ВПО. Станом на березень 2024 р. майже половина ВПО (49 %) — це особи у віці старше 60 років. Вони є однією із найбільш вразливих категорій, що потребують особливої підтримки під час переміщення. Формування потоків ВПО стало для окремих громад викликом щодо вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням основних життєво необхідних послуг, створенням умов для соціальної інтеграції ВПО, можливістю збільшення людського потенціалу малозаселених поселень громади, відновленням їх благоустрою.

В умовах війни проектна діяльність у територіальних громадах є вагомим інструментом їх ефективного розвитку, зміцнення партнерських відносин у контексті міжнародного співробітництва. Створення сприятливих умов для реалізації соціальних проєктів з можливістю надання нових робочих місць, залучення ветеранів війни, ВПО, місцевих ФОП є ключовим підґрунтям для зростання престижності територіальних громад, нарощування потенціалу їх відновлення.

Нинішня ситуація в країні потребує пошуку та реалізації інноваційних підходів та методів у вирішенні соціальних проблем територіальних громад, фінансової підтримки їх соціально-економічного розвитку. Вагому роль у реалізації проєктної діяльності в територіальних громадах відіграє підтримка Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Від 2023 р. Агентство надає допомогу громадам декількох регіонів, зокрема Закарпатської області, у реалізації проєкту «Говерла».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За сучасної ситуації воєнного періоду потребує нових наукових досліджень багатоаспектність питань розвитку територіальних громад. Посилилась увага до потреб удосконалення стратегічних напрямів розвитку громад, визначення факторів впливу на формування соціального капіталу, згуртованості населення, особливостей взаємодії органів місцевого самоврядування, бізнесу, громади. У дослідженнях науковців Інституту демографії та проблем якості життя НАН України актуальності набирають питання трансформаційних змін міжсекторальної співпраці та стимулюючих механізмів соціального розвитку територіальних громад [1]. Встановлення умов накопичення соціального капіталу для визначення потреб в інституціоналізації його розвитку

розглядала Г. Краєвська (H. Kraievskaya) [2]. Принципи розвитку соціального капіталу в контексті процесів соціалізації економіки досліджував В. Звонар (V. Zvonar) [3]. Визначенням важливості вертикального соціального капіталу у розвитку територіальних спільнот займалась Л. Головка (L. Holovko) [4].

В. Гацко (V. Hatsko), М. Савісько (M. Savisko) та Х. Петринка (Kh. Petrynka) визначили структуру несприятливих чинників щодо використання даних у прийнятті рішень органами місцевого самоврядування, зокрема слабку міжрівневу взаємодію, обмежену спроможність малих громад в отриманні та управлінні даними, неузгодженість їх з потребами громади, нескоординованість діяльності керівних структур на різних рівнях [5]. В. Проскура (V. Proskura), О. Зарічна (O. Zarichna) та А. Кашин (A. Kashyn) досліджували значимість використання проектно-програмного підходу та механізму його впровадження в управлінні територіальними громадами з врахуванням ряду принципів, пріоритетів розвитку в умовах посилення ризиків воєнного часу [6]. Дослідження щодо удосконалення механізму узгодженості між приватними та суспільними інтересами у процесі проектно-ї діяльності у новостворених громадах, визначення важливості розвитку проектного менеджменту в громадах здійснювали А. Полянська (A. Polyanskaya) та І. Запукхляк (I. Zapukhlyak) [7].

Моделі оцінки зрілості організаційних проектів у міжнародній практиці, розроблені упродовж 2002—2009 рр., зокрема *PRINCE2*, *Scrum*, *Agile* та *MSP*, що включають принципи наукової організації праці, проектного менеджменту, особливості реалізації проектів; аналіз рівнів зрілості органів місцевого самоврядування досліджували З. Бурик (Z. Buryk) та О. Попроцький (O. Poprotsky) [8]. У наукових розвідках проблеми стратегічного планування територіальних громад із врахуванням теоретичних аспектів ставали актуальними на початку процесу децентралізації і залишаються значущими у наш час [9]. З появою нових викликів потребує дослідження прогресивних практик міжмуніципального співробітництва, системної діяльності місцевого керівництва в організації ефективності проектно-ї роботи за участі громадських організацій та визначення можливостей для відновлення самодостатності територіальних громад. Обмін досвідом сприятиме зміцненню співпраці між територіальними громадами, зростанню їх стресостійкості і нарощуванню соціального капіталу для пришвидшення повоєнного відновлення територій та їх соціально-економічного розвитку.

Методи дослідження. У статті використані загальнонаукові методи дослідження: аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення для виявлення залежності розвитку проектно-ї діяльності від можливостей геополітичного положення та спроможностей територіальної громади. Методи економіко-статистичного аналізу застосовано для визначення тенденцій розвитку досліджуваної Коломацької територіальної громади. Методологія дослідження включала певну поетапність: на першому етапі розроблено інструментарій опитування з

врахуванням результатів проектної діяльності в Колочавській територіальній громаді, на другому — здійснено опитування мешканців громади, на третьому — узагальнення та аналіз отриманих результатів.

Метою статті є виявлення закономірностей та визначення пріоритетних напрямів розвитку на основі оцінки проектної діяльності в територіальній громаді у довоєнний і воєнний періоди.

Новизною є узагальнення трансформаційних зрушень у територіальній громаді завдяки здійсненню проектної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження і отриманих результатів. Зміна концептуальних підходів в управлінні й розвитку територіальних громад пов'язана із впливом зовнішніх та внутрішніх факторів. Домінуючим є дія територіального чинника, рівень соціально-економічного розвитку, адаптаційний механізм та здатність відновлювати внутрішні ресурси. В умовах війни вагому роль у розвитку громади відіграє формування та дієвість мережі ЦНАП із створенням та наданням адміністративних послуг, рівень тривожності областей, віддаленість від зони активних бойових дій, масштабність нанесених збитків, кількість міжнародних партнерів, міжмуніципальних партнерств. Упродовж 2023—2024 рр. серед регіонів України найбільш розвинутим є міжнародне партнерство у територіальних громадах Закарпатської та Львівської областей, де у 2023 р. укладено 257 та 226 договорів, у 2024 р. — 263 та 239 міжнародних договорів відповідно (рис. 1).

Ініціативні громади розвивають ефективні методи управління й реагування на глобалізаційні процеси. Підґрунтям до зростання іміджу територіальних громад є трансформаційні зміни щодо управління і прогресивного планування соціально-економічного розвитку. Моніторинг місцевого потенціалу, оцінка ресурсів і можливостей для його наповнення є ключовим у підсиленні престижності територіальних громад. Зміцнення горизонтальних зв'язків у громаді передовсім впливає на зростання довіри та згуртованості населення, формування тенденцій до зростання проектного співробітництва (рис. 2).

Сучасним інструментом залучення населення до прийняття рішень на локальному рівні є потужний інструмент самоорганізації — розробка та участь у реалізації проектів, особливо в межах міжнародної співпраці. Одним із таких є проект USAID «Говерла», географія якого включає 100 громад з 11 областей України. Бюджет проекту становить 74 млн дол. США із запланованим періодом реалізації компанією DAI з березня 2021 р. по березень 2026 р. Основний акцент включає зміни на локальному рівні з метою підсилення спроможності органів самоорганізації населення (ОСН) та зростання рівня відповідальності керівних осіб, збалансованість розподілу повноважень між ОСН, місцевою та центральною владою. Однією із цілей проекту є створення механізмів щодо зростання ролі громадян у місцевому самоврядуванні [11].

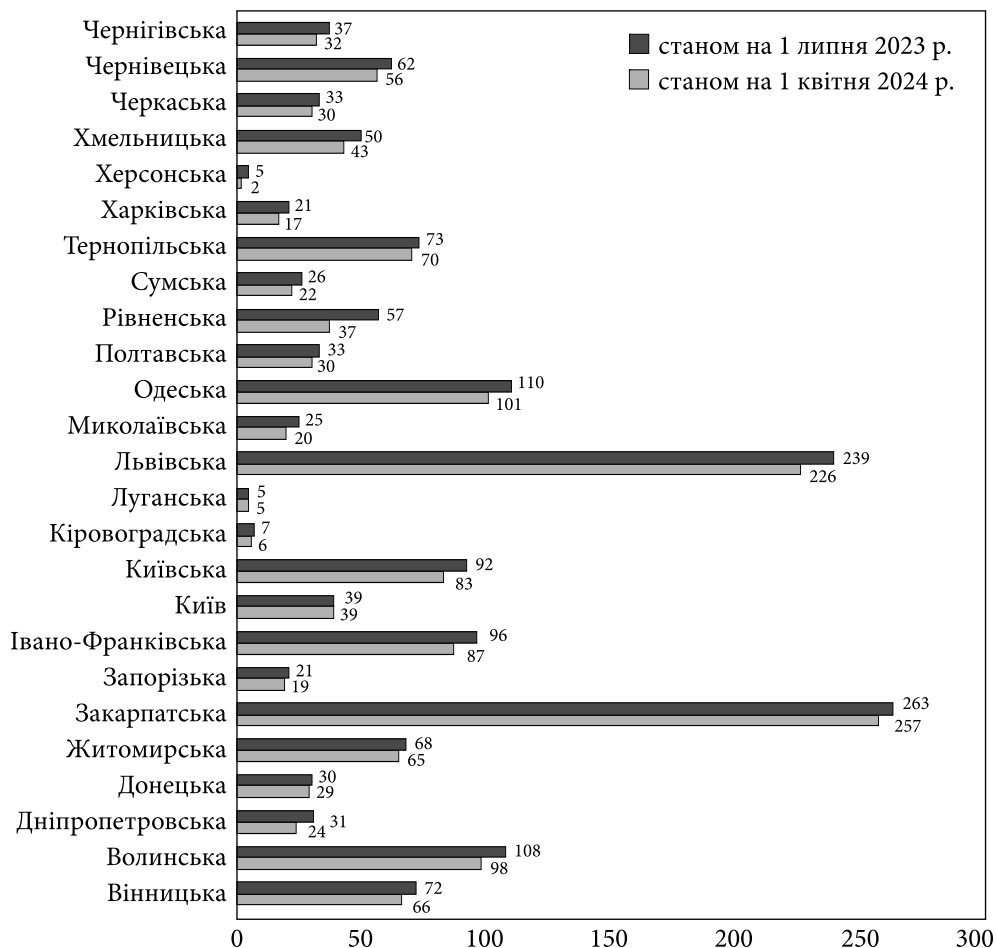


Рис. 1. Розвиток міжнародного партнерства у територіальних громадах, 2023—2024 рр., одиниць

Джерело: складено за [10].

У рамках проекту «Говерла» акцентовано на впровадженні програми стажування молоді в органах місцевого самоврядування 19 громад-партнерок у таких областях: Волинська, Житомирська, Львівська, Одеська, Закарпатська, Полтавська та Рівненська. Застосування нових інструментів молодіжної політики забезпечує інклюзивний розвиток муніципалітету, зростання довіри, прозорості та взаєморозуміння в громаді, створює нові можливості для просвітницької ініціативи, реалізації інноваційних ідей, мотивації до зростання рівня самоорганізації та покращення розвитку місцевого самоврядування.

Значущої ролі у реалізації проекту з метою покращення соціально-економічного розвитку територіальних громад набуває системність управління.

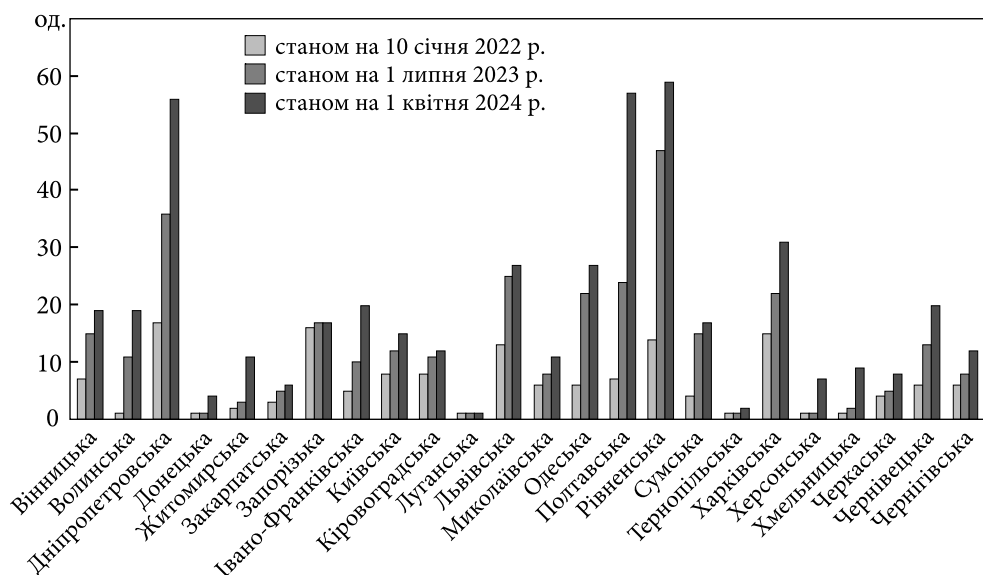


Рис. 2. Проектна діяльність у територіальних громадах, 2022—2024 рр., одиниць
Джерело: складено за [10].

Чітко визначені управлінські принципи і їх дотримання сприяє формуванню стійкості та згуртованості громади у кризових умовах. На думку В. Ф. Проскури, О. В. Зарічної та А. М. Кашин, громади, в яких управлінський ресурс мав вирішальне значення, мали високі довоєнні показники соціально-економічного розвитку та якості життя мешканців громади. Саме тому створення умов для реалізації проектної діяльності, розуміння її стратегічної значимості у публічному управлінні у наш час є надзвичайно важливим [6]. Проектна діяльність у громаді — одна із форм роботи органів управління з підвищення соціально-економічного розвитку громади, зокрема покращення спільних умов проживання, забезпечення ефективного розподілу місцевих ресурсів, підвищення якості життя населення, підтримка національної резильєнтності та сталості розвитку.

Позитивним досвідом для інших громад в ухваленні ініціативних управлінських рішень щодо реалізації проектів, ефективного використання місцевих ресурсів, формування адаптаційного потенціалу, налагоджених механізмів реалізації проектної діяльності (рис. 3), є одна із громад Закарпатської області — Колочавська територіальна громада. Факторами, що позитивно впливають на результати діяльності громади, є вигідне геополітичне та географічне розташування, що сприяє розвитку транскордонного співробітництва, міжнародної співпраці з Польщею та Чеською Республікою.

За фінансової підтримки ЄС (у рамках Програми транскордонного співробітництва) упродовж 2018—2021 рр. на території Закарпатської об-



Рис. 3. Механізми реалізації проєктної діяльності Колочавської громади
 Джерело: складено авторами.

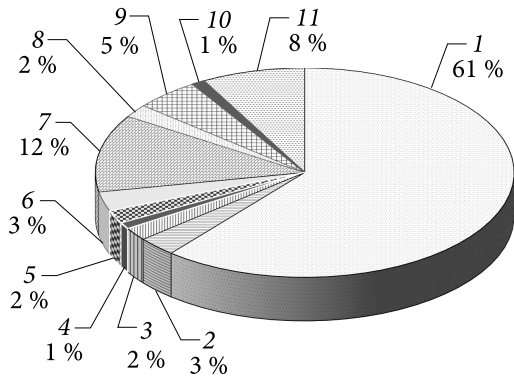
ласті реалізувався проєкт «Світ Карпатських розет — заходи із збереження унікальної культури Карпат». До числа партнерів входили 11 установ, головним партнером була Асоціація промоції і розвитку Підкарпаття «Pro Carpathia». Бюджет проєкту становив понад 1 млн євро, зокрема грант ЄС для України понад 843,1 млн євро сприяв створенню чотирьох центрів культурної спадщини: у м. Косово, м. Урич, с. Колочава (побудований амфітеатр) та м. Бистрий; проведенню 23 культурних заходів, 14 тренінгів для учасників проєкту, виданню 8 публікацій (з них 5 випусків журналу Карпатський соціально-культурний огляд «Przegląd») [12].

Збереження українських традицій, самобутніх місцевих звичаїв, ремесел, культурної спадщини, популяризація і розвиток сфери туризму, насамперед міжнародного, екологічного, сільського зеленого, є перспективним напрямом розвитку Колочавської територіальної громади, яка була створена 12 червня 2020 р. у Міжгірському (нині Хустському) районі Закарпатської області. Площа громади становить 161,5 км². Упродовж 2017—2021 рр. зберігався динамічний розподіл населення з переважною більшістю у центрі громади (табл. 1). Основною причиною збереження демографічного потенціалу був механічний приріст населення. Найбільше позитивне сальдо міграції 128—134 осіб зареєстроване упродовж 2017—2018 рр.

Загальна кількість населення в громаді станом на 1 січня 2024 р. становила 9 220 осіб, що на 205 осіб більше ніж у 2023 р. Упродовж трьох останніх років позитивним є зростання кількості населення за рахунок природного приросту. До територіальної громади входять 5 сіл: Колочава, Горб, Мерешор, Негровець та Косів Верх. Провідною сферою діяльності населення громади є роздрібна торгівля продуктами харчування, що становить 61 %, надання послуг з перевезення — 12 %, тимчасове розміщення й організація харчування — 8 % (рис. 4) [13].

Бюджет громади є дотаційним, надходження по бюджету низькі, основна допомога державна. Тому транскордонна співпраця у реалізації інфраструктурних та культурних проєктів є значущою. Активна проєктна діяльність у с. Колочава здійснювалась як до процесу децентралізації, так і

Рис. 4. Розподіл суб'єктів ЄРДПУ за видами діяльності, 1 січня 2024 р., %: 1 — роздрібна торгівля продуктами харчування; 2 — сільське господарство та переробна промисловість; 3 — оптова торгівля деревиною та автозапчастинами; 4 — роздрібна торгівля фармацевтичними товарами; 5 — технічне обслуговування та ремонт транспортних засобів; 6 — вантажний та автомобільний транспорт; 7 — надання послуг з перевезення; 8 — надання стоматологічних послуг; 9 — комп'ютерне програмування та консультування; 10 — мистецтво, спорт, розваги та відпочинок; 11 — тимчасове розміщення й організація харчування



Таблиця 1. Динаміка загальної кількості населення у селах Колочавської територіальної громади, 2017—2021 рр., осіб

№ п/п	Назва населеного пункту	2017	2018	2019	2020	2021 (на початок року)
1.	с. Колочава	5009	4988	5009	5021	5044
2.	с. Горб	1322	1313	1312	1324	1330
3.	с. Мерешор	554	548	553	557	561
4.	с. Негровець	2245	2243	2231	2226	2233
5.	с. Косів Верх	5	5	5	5	5
	Разом:	9135	9097	9110	9133	9173

Джерело: складено за даними Колочавської територіальної громади.

після створення Колочавської територіальної громади. Висока громадська ініціативність, престижність громади, потужний соціальний капітал через сформовані логістичні зв'язки, налагоджене транскордонне співробітництво, міжнародну співпрацю, чітко визначені пріоритетні напрями розвитку, відрегульований механізм взаємодії державних структур, місцевої влади, бізнесу є вагомим підґрунтям для удосконалення та впровадження проектної діяльності в громаді.

Джерелами реалізації проектів є фінансування з місцевого бюджету, за рахунок державних субвенцій, коштів Європейського Союзу (в рамках реалізації програм транскордонного співробітництва), підтримки Асоціації органів місцевого самоврядування «Єврорегіон Карпати-Україна», Агенції регіонального розвитку Закарпатської області, благодійної організації «Благодійний фонд розвитку гірських територій», постійної підтримки чеської громадської організації «Člověk v tísni» та БО «PresHranice z.s.».

Упродовж 2020—2024 рр. у Колочавській територіальній громаді у співпраці місцевої влади з міжнародними і вітчизняними партнерами реалізовано понад 10 проектів різносторонньої спрямованості (табл. 2). З 2020 р. основною метою проектів є покращення інфраструктури, передовсім ремонт окремих ділянок доріг загального та місцевого значення; із впровадженням політики роздільного збору сміття в територіальній спільноті придбано сміттевоз. З метою збереження культурної спадщини громади проведено першочергові протиаварійні роботи пам'ятки архітектури XVII століття (охоронний № 216) — дерев'яної церкви в с. Колочава.

Проект «Карпатська бджола — спільні заходи для збереження унікальної природної спадщини в українсько-польському прикордонні», реалізовувався за рахунок коштів Європейського Союзу у рамках Програми транскордонного співробітництва Польща — Білорусь — Україна 2014—2020.

Таблиця 2. Активізація проектної діяльності в Колочавській територіальній громаді у довоєнний та воєнний період, 2014—2024 рр.

№ п/п	Назва проекту	Термін виконання, роки	Партнери та джерела фінансування
1.	«Світ Карпатських розет — заходи зі збереження унікальності культури Карпат»	2014—2020	ЄС у рамках Програми транскордонного співробітництва
2.	«Карпатська бджола — спільні заходи із збереження унікальної природної спадщини в українсько-польському прикордонні»	2014—2020	ЄС у рамках Програми транскордонного співробітництва

Продовження таблиці 2

№ п/п	Назва проекту	Термін виконання, роки	Партнери та джерела фінансування
3.	«Облаштування території Колочавського родовища мінеральних вод»	2019	Місцева влада у співпраці з Асоціацією органів місцевого самоврядування «Євро-регіон Карпати — Україна»
4.	«Колочава туристична»	2019	Асоціація органів місцевого самоврядування «Єврорегіон Карпати — Україна»
5.	Проект по створенню бізнес-хабу	2021	«Агенція регіонального розвитку Закарпатської області» за підтримки Міністерства розвитку громад та територій України в рамках бюджетної секторальної підтримки ЄС
6.	«Здорова молодь — успішна громада»	2021	Асоціація органів місцевого самоврядування «Єврорегіон Карпати — Україна» в рамках Програми підтримки ініціатив місцевих карпатських громад у партнерстві з Міністерством розвитку громад та територій України
7.	«Заходи з запровадження сортування та утилізації сміття в природно-заповідних зонах Карпат»	2021	Колочавська сільська рада
8.	«Людина в біді»	2022	Колочавська сільська рада, громадська організація «Člověk v tísni» та БО «PresHranice z.s.»
9.	«Людський вимір: ефективне управління за допомогою даних та залучення громад»	2023	МОМ у партнерстві з «Західноукраїнським ресурсним центром»; проект фінансувався Посольством Канади.
10.	Програма «Створення молодіжних рад в територіальних громадах»	2023	ULEAD with Europe
11.	Проект «Театральна гра з колесом»	2023—2024	БО «PresHranice z.s.»
12.	«Разом за безпеку на транскордонній території» в рамках програми «Польща — Україна»	друге півріччя 2024	Колочавська сільська рада

Джерело: складено за даними Колочавської територіальної громади.

Результатом проекту стало будівництво атракційної пасіки «Від дуплянки до “розумного” вулика» у с. Колочава, розроблено туристичний маршрут «Колочавські медові стежки» та проведено Карпатський фестиваль меду [14].

З розвитком партнерських відносин, у співпраці з неформальним сектором, зокрема з Благодійною організацією «Благодійний фонд розвитку гірських територій» реалізовано проекти: «Збереження унікальної культурної спадщини села Колочава» та «Вівчарство — давнє карпатське ремесло» (2020 р.).

Екологічна спрямованість окремих проектів пов'язана з територіальним чинником, зокрема місцезнаходженням Колочавської територіальної громади на території Національного природного парку «Синевир». Покращення спільних умов проживання, передусім інфраструктури, здійснюється завдяки реалізації проектів Державного фонду регіонального розвитку.

У 2021 р. реалізовано проект регіонального розвитку «Заходи з запровадження сортування та утилізації сміття в природно-заповідних зонах Карпат», ініціатором та реалізатором якого є Колочавська сільська рада. У співпраці з громадською організацією «Chusto.de» організовуються екологічні заходи, екопікніки і прибирання території Закарпатського моря. Систематично навесні і в кінці літа ГО «Chusto.de» мобілізує населення гірських громад Терелянської долини для реалізації природоохоронних заходів, зокрема по збору сміття вздовж р. Тереля.

З метою залучення більшої кількості населення до проблем екології у серпні 2024 р. у с. Колочава проведено перший в Україні фестиваль екологічного кіно імені Романа Жука. Інноваційний освітньо-екологічний захід відбувся у партнерстві ГО «Chusto.de» з Закарпатською обласною державною адміністрацією та Колочавською територіальною громадою.

Значущим інструментом підсилення проектної діяльності є покращення міжмуніципального співробітництва усієї Колочавської громади, базою для якого є вагомий досвід Колочавської сільської ради. Ще до процесу децентралізації на міжнародному рівні укладені договори з містами Чеської Республіки: Договір про співробітництво та партнерство з м. Семілі; Договір міжнародного муніципального співробітництва з м. Рожмітал під Тржемшіном.

Взаємовигідною є багаторічна міжнародна співпраця з благодійною організацією Чеської Республіки «PresHranice z.s.». У 2022 р. для потреб населення громади та ВПО, які переїхали до поселень громади, організація надала гуманітарну допомогу, забезпечили амбулаторію загальної практики сімейної медицини у с. Колочава необхідними медикаментами та стаціонарним дефібрилятором. У рамках проекту «Людина в біді» було реставровано і зроблено капітальний ремонт чотирьох приміщень у Колочавській, Синевирській та Дубівській громадах. Кожна сім'я переселенців отримала окрему кімнату з санвузлом та спільною кухнею.

Упродовж 2023—2024 рр. БО «*PresHranice z.s.*» у партнерстві з *Divadlo Polárka*, *Moravské divadlo Olomouc* *Městská divadla pražská* та *Divadlo Drak a Mezinárodní institut figurálního divadla* у партнерстві з Колочавською територіальною громадою реалізують інноваційний інтеграційний проєкт «*Teatr z Kolouchavou*». Основною метою є соціальна інтеграція внутрішньо переміщених дітей серед дітей західного регіону. Упродовж двох тижнів, у кінці липня — на початку серпня, діти займаються у літньому театральному таборі в с. Колочава.

З метою надання можливостей для самовираження та самореалізації молоді у березні 2024 р. створено Молодіжний хаб Колочавської територіальної громади. Активному залученню молоді до розвитку громади сприяє також участь у проєкті зі створення молодіжної ради, що стало можливим завдяки реалізації програми «*Створення молодіжних рад в територіальних громадах*» за підтримки ULEAD з Європою.

Із залученням малого бізнесу до проєктної діяльності з вересня 2021 р. реалізовано проєкт зі створення бізнес-хабу для посилення розвитку локального бізнесу, з можливістю більшого залучення активного населення (підприємців, самозайнятих) до створення інноваційних авторських проєктів, покращення компетентностей щодо їх розробки та реалізації в громаді. Громадський простір створено завдяки співпраці місцевої влади з Установою «*Агенція регіонального розвитку Закарпатської області*» за підтримки Міністерства розвитку громад та територій України в рамках бюджетної секторальної підтримки Європейського Союзу. Діяльність бізнес-хабу полягає у безкоштовному наданні консультацій бізнесу та новоствореним підприємцям, коворкінг для стартапів (забезпечення безкоштовним робочим місцем з комунікаціями новостворених підприємців), налаштування діалогу між бізнесом та владою.

Допомога особам, які перебувають у складних життєвих обставинах — один із основних напрямів державної політики у сфері соціального захисту населення. У 2021 р. за участі БО «*Благодійний фонд розвитку гірських територій*» розроблено та реалізовано проєкт «*Здорова молодь — успішна громада*», за підтримки Асоціації органів місцевого самоврядування «*Євро-регіон Карпати — Україна*» в рамках Програми підтримки ініціатив місцевих карпатських громад у партнерстві з Міністерством розвитку громад та територій України, Львівською, Закарпатською, Івано-Франківською, Чернівецькою обласними державними адміністраціями і обласними радами.

Для підвищення рівня безпеки у громаді від 2024 р. реалізується проєкт «*Центр будівництва безпеки Карпат*», у рамках якого у співпраці Колочавської територіальної громади і чеського краю Височина планується створити у с. Колочава Центр безпеки громадян, де буде розміщуватись рятувальна та пожежна служби. Бюджет становить майже 24 млн грн. На тлі суб'єктивних та об'єктивних ризиків питання безпеки в умовах воєн-



Рис. 5. «Вкажіть причини отримання грантів»

Джерело: дані опитування.

ного часу є надзвичайно актуальними, пріоритетними і стратегічно необхідними.

Реалізація проєктної діяльності дає змогу підвищувати престижність територіальної громади, покращувати спільні умови проживання населення, зберігати природно-ресурсний потенціал шляхом промоції традицій та звичаїв, розвитку екотуризму й збереження об'єктів культурної спадщини. Важливим чинником для покращення якості життя населення є системна звітність управління громади, що уможливорює оцінювання проблеми та її вплив на ресурси й соціально-економічний розвиток територіальної громади.

Доступ населення до якісних даних може суттєво допомогти громадам в управлінні своїми територіями, забезпеченні ефективного розподілу місцевих ресурсів. У розробці стратегії розвитку територіальної громади важливим є удосконалення управління даними [16]. Інструментом отримання певних даних є, зокрема, онлайн-опитування.

З метою визначення пріоритетних напрямів розвитку громади у кінці липня — на початку серпня 2024 р. розроблено та проведено опитування населення щодо оцінки проєктної діяльності в Колочавській територіальній громаді. Результати опитування використані для аналізу проєктної діяльності в громаді з метою залучення до вирішення нагальних проблем більшої кількості верств населення та покращення спільних умов проживання.

В опитуванні взяв участь 51 респондент, переважно жінки. Обізнаність населення в результативності реалізованих проєктів (66,7 % респондентів) указує на зацікавленість розвитком проєктної діяльності в громаді. Більш активними є респонденти у віці 35—45 років, які працюють у сфері освіти. Натомість спостерігалась низька активність осіб у віці 18—25 років (2,0 %), ймовірно через зовнішню трудову міграцію, недостатню зацікавленість, незначний відсоток залучення респондентів даної вікової категорії населення.

Перевагою використання проєктної діяльності у соціально-економічному розвитку територіальної громади є інноваційність, що призвело до



Рис. 6. «Вкажіть напрями, на реалізацію яких спрямовані проекти»
Джерело: дані опитування.

значних позитивних змін упродовж незначного періоду. Покращення спільних умов проживання у довоєнний час завдяки результативному впровадженню проектної діяльності сформувало високий імідж громади в регіоні, що, на думку респондентів, є вагомою причиною отримання грантів (рис. 5).

Попри умови воєнного часу, перспективність розвитку громади визначається напрямами реалізації проектної діяльності. Майже всі респонденти (90,2 %) зазначили, що основними напрямами реалізації проектів є залучення молоді до розвитку громади; 80,4 вважають, що проекти реалізуються з метою збереження туристичних об'єктів; 68,6 вказали на покращення матеріально-технічної бази і майже стільки ж (66,7 %) вважають, що реалізація проектів забезпечує зміцнення громадської безпеки (рис. 6).

Серед проблем, на які варто спрямовувати проектну діяльність, на перше місце респонденти поставили модернізацію загальноосвітніх навчальних закладів (72,5 %). На думку 43,1 % респондентів, значущими також є реалізація проектів для очищення водойм, 39,2 % мешканців громади вважають доречним забезпечити роздільний вивіз сміття, а 37,3 % опитаних віддають перевагу розвитку альтернативних джерел енергії (рис. 7).

З моменту реалізації першого проекту «Світ Карпатських розет — заходи зі збереження унікальності культури Карпат» по сьогодні респонденти вказали на позитивний вплив розвитку проектної діяльності в громаді. Зокрема, 80,4 % зазначили, що результатом одного із масштабних проектів для розвитку дозвілля громади стало створення громадського простору (амфітеатру); 62,7 % вважають, що завдяки розширенню можливостей участі громади в міжнародних проектах та успішної реалізації локальних проектів і ефективності управління проектною діяльністю зростає активність населення; 43,1 % повідомили про покращення благоустрою поселень у громаді (рис. 8). Загалом проектну діяльність у громаді 74,5 %



Рис. 7. «На які проблеми варто спрямовувати проєктну діяльність в громаді?»
Джерело: дані опитування.

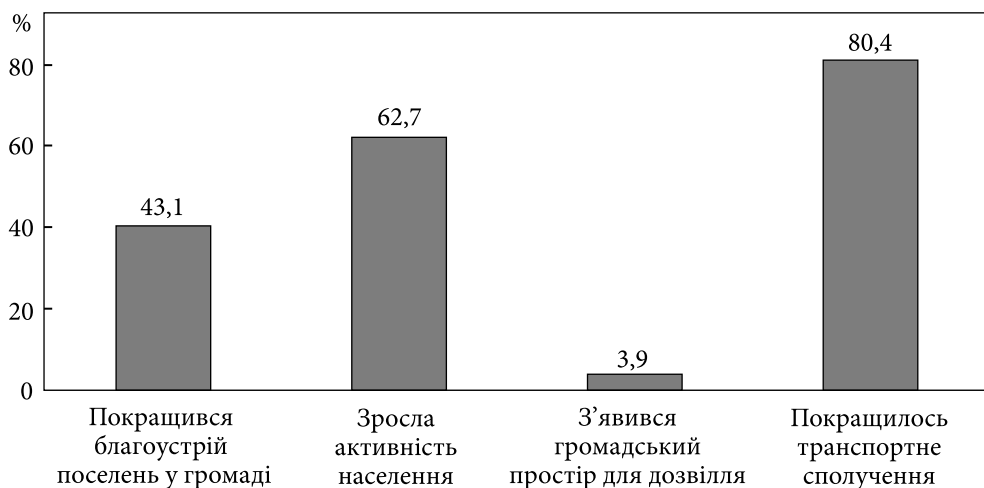


Рис. 8. «Як змінились спільні умови проживання в громаді після реалізації проєктів?»
Джерело: дані опитування.

респондентів оцінили високо (з максимальних 5 балів); 13,7 % — вказали на достатній рівень (4 бали); 5,9 % — середній рівень (3 бали).

На найближчу перспективу доречним є відкриття ще однієї аптеки у с. Колочава і збільшення тривалості робочого дня наявних аптек, особливо в активні туристичні сезони. Значущими залишаються питання реалізації проєкту щодо створення Центру безпеки громадян, питання безпеки пішохідного руху, особливо в центрі с. Колочава. Потребує модернізації

дорожня інфраструктура, зокрема створення наземних пішохідних переходів, будівництво тротуарів. Налагодження рейсового автобусного сполучення із залізничною станцією Воловець сприятиме зростанню туристичних потоків. З боку держави вагомим є збільшення фінансування на відновлення автомобільної дороги загального користування місцевого значення у напрямку до районного центру м. Хуст.

Висновки. В умовах війни потужною є підтримка країн ЄС, зокрема у реалізації соціальних проєктів, спрямованих на покращення умов безпеки, інфраструктури, забезпечення ефективної діяльності соціальних структур для надання життєво необхідних послуг.

У громадах, де консолідація зусиль влади щодо комунікації з мешканцями налагоджена на високому рівні, створюються умови для місцевих ініціатив, формування муніципального партнерства, розробляються та реалізуються проєкти з громадами та містами-побратимами за кордоном. Проєктна діяльність у громадах прикордонних територій є надзвичайно важливою у контексті розвитку інтеграційних процесів: соціальної інтеграції ВПО в громаді, підвищення спроможності територіальних громад передовсім фінансової, шляхом залучення позабюджетних коштів до громади; інфраструктурної — із покращенням спільних умов проживання; громадської ініціативності, зростання активності органів самоорганізації населення, посилення міжнародної підтримки та транскордонного співробітництва. Аналіз викликів місцевого рівня сприяє кращому розумінню проблем і можливостей ухвалення скоординованих рішень.

Позитивний досвід у здійсненні проєктної діяльності, отриманий завдяки скоординованості ефективного управлінського підходу, дозволив територіальній громаді формувати стійкість як до повномасштабного вторгнення, так і під час нього. Продуктивне використання місцевих ресурсів, зокрема туристичних, для зміцнення економічного потенціалу, використання принципів відповідальності, адаптивності, соціального партнерства, компетентності є одними з домінуючих у здійсненні проєктної діяльності у розвитку Колочавської територіальної громади, до якої входить 5 гірських сіл. Реалізація більш як 10 проєктів на території цих населених пунктів, дала можливість зміцнити соціальний капітал за рахунок міжнародних зв'язків та транскордонного співробітництва, обміну досвідом з територіальними громадами інших областей України.

Враховуючи специфіку гірської місцевості, вплив територіального чинника, актуальним залишається вирішення питань модернізації дорожнього покриття, особливо доріг місцевого значення, до районного центру м. Хуст та транспортного сполучення населених пунктів Колочавської громади із залізничною станцією Воловець, що сприятиме покращенню надання транспортних послуг населенню громади, доступності та підвищенню туристичної спроможності; пошук резервного потенціалу житлового фонду для

організації літніх шкіл щодо проведення тренінгів з проєктного менеджменту; розвиток дитячого туризму, зокрема надання послуг відпочинку для школярів з інших регіонів (літній табір); створення реабілітаційного центру для ветеранів війни та учасників бойових дій з можливістю використання різних видів анімалтерапії (апітуризм, каністерапія, іпотерапія та інші).

REFERENCES / ЛІТЕРАТУРА

1. Zaiats, T., & Kraievska, H. (2024). Intersectoral Cooperation in the Context of Social Development of Territorial Communities of Ukraine. *Demography and Social Economy*, 1 (55), 59—77. <https://doi.org/10.15407/dse2024.01.059>
[Заяць Т. А., & Краєвська Г. О. (2024). Міжсекторальна співпраця в контексті соціального розвитку територіальних громад України. *Демографія та соціальна економіка*, 1 (55), 59—77].
2. Kraievska, H. (2023). Institutional aspects of the development of social capital of territorial communities in Ukraine. *Demography and Social Economy*, 4 (54), 21—37. <https://doi.org/10.15407/dse2023.04.021>
[Краєвська, Г. О. (2023). Інституційні аспекти розвитку соціального капіталу територіальних громад в Україні. *Демографія та соціальна економіка*, 4 (54), 21—37].
3. Zvonar, V. P. (2021). Sources and principles of social capital development. *Economy of Ukraine*, 1, 24—39. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.01.024>
[Звонар, В. П. (2021). Джерела та принципи розвитку соціального капіталу. *Економіка України*, 1, 24—39].
4. Holovko, L. V. (2022). The Role of Public Opinion in the Development Strategy of United Territorial Community. *Demography and Social Economy*, 2 (48), 95—107. <https://doi.org/10.15407/dse2022.02.095>
[Головко, Л. В. (2022). Роль громадської думки в контексті розвитку об'єднаної територіальної громади. *Демографія та соціальна економіка*, 2 (48), 95—107].
5. Hatsko, V., Savisko, M., & Petrynka, Kh. (2024). Data-based management in territorial communities: problems and solutions. Analytical note. <https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/09/Zapiska.-Upravlinnya-na-osnovi-danih..pdf>
[Гацко, В., Савісько, М., & Петринка, Х. (2024). Управління на основі даних в територіальних громадах: проблеми та рішення: Аналітична записка].
6. Proskura, V., Zarichna, O., & Kashyn, A. (2024). A project approach to the management of territorial communities in the conditions of the war challenges. *Sustainable Development of Economy*, 2 (49), 23—30. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-4>
[Проскура, В., Зарічна, О., & Кашин, А. (2024). Проєктний підхід до управління територіальними громадами в умовах викликів війни. *Сталий розвиток економіки*, 2 (49), 23—30].
7. Polyanska, A., & Zapukhlyak, I. (2021). Project activity as a tool for the development of territorial communities. *University scientific notes*, 1 (79), 160—170.
[Полянська, А., & Запукхляк, І. (2021). Проєктна діяльність як інструмент розвитку територіальних громад. *Університетські наукові записки*, 1 (79), 160—170].
8. Buryk, Z., & Poprotsky, O. (2022). Project management in local self-government. *Economics and Region*, 4 (87), 247—256.
[Бурик, З., & Попроцький, О. (2022). Управління проєктами у місцевому самоврядуванні. *Економіка і регіон*, 4 (87), 247—256].
9. Borodina, O. A. (2016). Theoretical Aspects of Strategic Planning in Decentralization. *Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property: Collection of Scientific Papers*, 14, 104—111.

- [Бородіна, О. А. (2016). Теоретичні аспекти стратегічного планування в умовах децентралізації. *Теоретичні та практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Збірник наукових праць*, 14, 104—111].
10. Monitoring of the process of power decentralisation and local governance reform (2024). Portal «Decentralization». <https://decentralization.ua/mainmonitoring> [Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування (2024). Портал «Децентралізація»].
 11. USAID Governance and Local Accountability (HOVERLA) Activity (2021). Portal «Decentralization». <https://decentralization.ua/donors/hoverla> [Проект USAID «Підвищення ефективності роботи і підзвітності органів місцевого самоврядування» («Говерла») (2021). Портал «Децентралізація»].
 12. Project «World of Carpathian Rosettes — Measures to Preserve the Uniqueness of Carpathian Culture» (2021). Association of Local Governments «Euroregion Carpathians — Ukraine». <https://ekarpaty.com/nashi-proekty/rosettes/> [Проект «Світ Карпатських розет — заходи зі збереження унікальності культури Карпат» (2021). Асоціація органів місцевого самоврядування «Єврорегіон Карпати — Україна»].
 13. Passport of Kolochava Village Council, Khust District, Zakarpattia Oblast, as of January 1, 2024 (2024). Kolochava community — 2020—2025. <https://kolochavska-gromada.gov.ua/pasport-gromadi-10-51-55-08-10-2021/> [Паспорт Колочавської сільської ради Хустського району Закарпатської області станом на 01.01.2024 року (2024). Колочавська громада — 2020—2025].
 14. “Kolochava Honey Trails” — a new hiking route (2021). Kolochava community — 2020—2025. <https://kolochavska-gromada.gov.ua/news/1621595476/> [«Колочавські медові стежки» — новий пішохідний маршрут (2021). Колочавська громада — 2020—2025].
 15. The territory of the Kolochava general practice and family medicine dispensary was equipped with grant funds (2020). Kolochava community — 2020—2025. <https://kolochavska-gromada.gov.ua/news/1614067416/> [Територію Колочавської амбулаторії ЗПІСМ облаштовано за грантові кошти (2020). Колочавська громада — 2020—2025].
 16. Canada. 2023—2026 Data Strategy for the Federal Public Service (2024). The official website of the Government of Canada. <https://www.canada.ca/en/treasury-board-secretariat/corporate/reports/2023-2026-data-strategy.html>

Стаття надійшла до редакції 28.08.2024

Liliia Holovko, PhD (Economics), Senior Researcher
Institute for Demography and Life Quality Problems of the NAS of Ukraine
01032, Ukraine, Kyiv, Blvd. Tarasa Shevchenka, 60
E-mail: holovko_lilia@ukr.net
ORCID: 0000-0002-3372-764X

Vasyl Khudynets, Head of the Kolochava Territorial Community
Kolochava territorial community
90043, Ukraine, Zakarpattia region, Khust district, village Kolochava,
Str. Shevchenka, 78
E-mail: kolsr@ukr.net

Tamila Holovko, Master,
Dragomanov Ukrainian State University
02000, Ukraine, Kyiv, Str. Pyrohova, 9
E-mail: holovko_tamila@ukr.net
ORCID: 0009-0005-6802-779X

PROJECT ACTIVITY IN TERRITORIAL COMMUNITIES

(on the example of the Kolochava territorial community of the Zakarpattia region)

The article defines the directions of project activity in the context of the interaction of progressive international entities, business, local authorities and one of the communities of the Zakarpattia region. Attention is focused on the development of initiative, self-organization of the population at the grassroots level, enhancing the prestige of territorial communities through the use of effective social tools. The purpose of the article is to identify regularities and determine the priority directions of development based on the assessment of project activities in the territorial community in the pre-war and war periods. The novelty is the generalization of transformational shifts in the territorial community thanks to the implementation of project activities. The article uses general scientific research methods: analysis, synthesis, comparison, generalization.

The significance of the project activity in the border regions is substantiated primarily in the context of the development of cross-border cooperation, inter-municipal partnership, with the aim of improving the quality of life and common living conditions of the population, preserving the demographic and natural resource potential of nature conservation areas, in particular within the Kolochava territorial community. It was found that the development of project activities in the community with the possibility of creating new jobs, with the involvement of war veterans, individual entrepreneurs, IDPs, and youth becomes significant. The cohesion of the population through the implementation of social projects contributes to the growth of trust in local authorities, the strengthening of social integration and stress resistance in war conditions. Taking into account the transformational changes in the development of the community, a questionnaire was designed and an assessment of the project activity was carried out in terms of the possibilities of the priority areas of the territorial community's development. The survey was conducted in late July — early August 2024, with 51 respondents having taken part in it. In the course of the survey, the problems toward which the project activities should be directed were identified, the foremost among them are: modernization of general education institutions, cleaning of water bodies, development of alternative energy sources. The role of international cooperation in the implementation of larger projects is considered. In particular, during the implementation of the project *“World of Carpathian rosettes — measures to preserve the unique culture of the Carpathians”*. Attention is focused on the significant role in the implementation of projects, especially in wartime conditions, of the community's long-term cooperation with the Czech charity organization *“PresHranice z.s.”*.

Keywords: territorial community, inter-municipal partnership, cross-border cooperation, project activity, cohesion, trust, population.